

ТЕМА 2: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВООХОРОННОЇ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

План:

1. Поняття та сутність правоохоронної практичної діяльності.
2. Основні функції правоохоронних органів у державі.
3. Класифікація видів правоохоронної діяльності: оперативна, слідча, наглядова тощо.
4. Правові засади здійснення правоохоронної діяльності.
5. Етичні стандарти виконання професійних обов'язків.
6. Вимоги до професійної компетентності та рівня правової підготовки.
7. Принципи взаємодії з громадянами: відкритість, правова культура, толерантність.
8. Соціальна місія правоохоронця в демократичному суспільстві.
9. Роль дисципліни та субординації в діяльності правоохоронних органів.

Перелік ключових термінів і понять: правоохоронна діяльність, правопорядок, законність, правозастосування, оперативно-розшукова діяльність, слідча діяльність, наглядова діяльність, охоронна функція, профілактична функція, субординація, службова дисципліна, правова компетентність, етичні стандарти, толерантність, community policing, верховенство права, професійна етика правоохоронця, правова культура, соціальна місія правоохоронця, дисциплінована ініціатива.

Питання для самоконтролю:

1. Які основні ознаки правоохоронної діяльності?
2. У чому полягає сутність правоохоронної практичної діяльності?
3. Які основні функції виконують правоохоронні органи в державі?
4. За якими критеріями можна класифікувати види правоохоронної діяльності?
5. Які рівні нормативно-правових актів складають правові засади здійснення правоохоронної діяльності?

6. Які основні етичні принципи правоохоронної діяльності?
7. Які складові формують професійну компетентність правоохоронця?
8. У чому полягають принципи взаємодії правоохоронних органів з громадянами?
9. Як трансформується роль правоохоронця у демократичному суспільстві?
10. Яке значення мають дисципліна та субординація в діяльності правоохоронних органів?
11. Які механізми забезпечення етичних стандартів існують у правоохоронній діяльності?
12. У чому полягає соціальна місія правоохоронця?
13. Які етичні дилеми можуть виникати у правоохоронній діяльності?
14. Які шляхи підвищення професійної компетентності правоохоронця ви знаєте?
15. Яким чином забезпечується баланс між дисципліною та ініціативою в діяльності правоохоронних органів?

Тести для самоконтролю:

1. *Правоохоронна діяльність – це:*
 - а) діяльність із попередження правопорушень
 - б) особливий вид соціальної практики, спрямований на забезпечення законності, правопорядку, захист прав і свобод людини
 - в) лише діяльність судових органів
 - г) виключно оперативно-розшукова діяльність
2. *До ключових ознак правоохоронної діяльності НЕ належить:*
 - а) здійснюється спеціально уповноваженими органами
 - б) має комерційний характер
 - в) забезпечується можливістю застосування державного примусу
 - г) реалізується у формі застосування юридичних заходів впливу
3. *Яка функція правоохоронних органів передбачає запобігання правопорушенням та усунення причин і умов, що сприяють їх вчиненню?*

- а) охоронна
- б) профілактична
- в) контрольно-наглядова
- г) правозастосовна

4. Яка діяльність передбачає розслідування кримінальних правопорушень, збирання доказів та встановлення об'єктивної істини у справі?

- а) оперативно-розшукова
- б) наглядова
- в) слідча
- г) охоронна

5. Який рівень правових засад правоохоронної діяльності включає кодекси професійної етики та дисциплінарні статутути?

- а) конституційний
- б) законодавчий
- в) підзаконний
- г) етико-нормативний

6. Який етичний принцип передбачає неупереджене виконання службових обов'язків незалежно від політичних переконань?

- а) гуманізм
- б) конфіденційність
- в) політична нейтральність
- г) справедливість

7. Яка компетентність правоохоронця включає вміння розпізнавати обман та маніпуляції?

- а) правова
- б) психологічна
- в) аналітична
- г) тактико-спеціальна

8. Який принцип взаємодії з громадянами передбачає доступність та прозорість діяльності правоохоронних органів?

- а) принцип правової культури
- б) принцип партнерства
- в) принцип відкритості
- г) принцип толерантності

9. Яке поняття відображає систему службового підпорядкування молодших за посадою працівників старшим?

- а) субординація
- б) дисципліна
- в) етика
- г) компетентність

10. Яка модель правоохоронної діяльності передбачає перехід від репресивної до сервісної функції?

- а) модель «поліція-сила»
- б) модель «поліція-сервіс»
- в) модель «community policing»
- г) модель «поліція-контроль»

11. Яка складова службової дисципліни передбачає своєчасне та якісне виконання наказів та розпоряджень?

- а) трудова дисципліна
- б) виконавча дисципліна
- в) статутна дисципліна
- г) особиста дисципліна

12. Який підхід у роботі правоохоронних органів передбачає орієнтацію на потреби громадян?

- а) авторитарний
- б) бюрократичний
- в) клієнтоорієнтований
- г) репресивний

13. Яке значення має дисципліна та субординація в організаційному аспекті?

- а) формування професійної ідентичності
- б) підвищення авторитету правоохоронної системи
- в) забезпечення єдності управління
- г) розвиток правової культури

14. Який механізм забезпечення етичних стандартів передбачає контроль громадськості за діяльністю правоохоронних органів?

- а) етична освіта
- б) прийняття кодексів професійної етики
- в) громадський контроль
- г) дисциплінарна відповідальність

15. Яке поняття відображає творчий підхід до виконання службових обов'язків у межах повноважень?

- а) службова ініціатива
- б) дисциплінована ініціатива
- в) професійна автономія
- г) самостійність рішення

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте етичний кодекс одного з правоохоронних органів України (поліції, прокуратури, СБУ тощо) та визначте, як у ньому відображені основні етичні принципи правоохоронної діяльності. Запропонуйте доповнення або зміни до цього кодексу, обґрунтувавши свою позицію.

2. Розробіть модель взаємодії правоохоронних органів з громадою в межах концепції «community policing». Визначте конкретні форми та методи такої взаємодії, очікувані результати та можливі ризики впровадження.

3. На основі аналізу судової практики виявіть та систематизуйте типові етичні дилеми, з якими стикаються працівники правоохоронних органів. Запропонуйте алгоритми їх вирішення на основі принципів професійної етики.

4. Розробіть програму підвищення професійної компетентності правоохоронців у сфері взаємодії з вразливими групами населення (особи з інвалідністю, діти, представники етнічних меншин тощо). Визначте ключові компетентності, форми та методи навчання, критерії оцінювання результатів.

5. Проведіть порівняльний аналіз правових засад здійснення правоохоронної діяльності в Україні та одній з європейських країн. Визначте спільні та відмінні риси, прогресивний досвід, який можна імплементувати в Україні.

6. Розробіть систему критеріїв та показників оцінки ефективності правоохоронної діяльності, яка б відображала не лише кількісні, але й якісні аспекти роботи правоохоронних органів.

7. Дослідіть трансформацію ролі правоохоронних органів у демократичному суспільстві на прикладі конкретного органу (наприклад, поліції). Визначте основні етапи цієї трансформації, чинники, що її зумовили, та результати для суспільства.

Теми доповідей для презентації на практичному занятті:

1. Міжнародні стандарти правоохоронної діяльності та їх імплементація в Україні.

2. Концепція «поліція на службі громаді» (community policing): світовий досвід та перспективи впровадження в Україні.

3. Етичні дилеми в правоохоронній діяльності: шляхи їх вирішення.

4. Використання сучасних технологій у правоохоронній діяльності: етичні та правові аспекти.

5. Трансформація правоохоронних органів в умовах демократизації суспільства.

6. Професійна деформація працівників правоохоронних органів: причини, наслідки, шляхи запобігання.

7. Дотримання гендерної рівності в діяльності правоохоронних органів.

8. Захист прав людини як пріоритет правоохоронної діяльності.

9. Роль правоохоронних органів у протидії корупції: інституційні та правові аспекти.

10. Взаємодія правоохоронних органів з громадськими організаціями: форми, методи, результати.

11. Формування позитивного іміджу правоохоронних органів у суспільстві.

12. Правова освіта населення як напрям діяльності правоохоронних органів.

Ситуативні задачі:

1. Слідчий поліції Петренко проводить розслідування у справі про крадіжку в магазині. Основним підозрюваним є 16-річний підліток, який раніше вже мав проблеми із законом. Під час допиту підозрюваного за відсутності адвоката та батьків слідчий отримує зізнання у вчиненні злочину. Проте пізніше з'ясовується, що підліток має проблеми з психічним здоров'ям і міг не усвідомлювати значення своїх дій. Крім того, в родині підлітка складні матеріальні умови, а мати самостійно виховує трьох дітей.

Оцініть дії слідчого з точки зору дотримання правових та етичних норм. Які принципи правоохоронної діяльності були порушені? Як мав діяти слідчий відповідно до етичних стандартів та правових засад? Які наслідки можуть мати дії слідчого для розслідування справи та для підозрюваного? Запропонуйте алгоритм дій у даній ситуації з урахуванням соціальної місії правоохоронця.

2. Лейтенант поліції Коваленко отримав від свого безпосереднього керівника, майора Сидоренка, усний наказ затримати громадянина Іванова за підозрою у вчиненні адміністративного правопорушення. Проте в наказі не було зазначено конкретних підстав для затримання, а сам Іванов був відомим критиком дій місцевої влади та готував журналістське розслідування про можливі корупційні дії керівництва поліції. Коваленко висловив сумнів щодо законності такого затримання, на що майор відповів, що це наказ і його потрібно виконувати, інакше лейтенанта чекають проблеми по службі.

Визначте, які правові норми та етичні принципи стосуються цієї ситуації. Як співвідносяться в цьому випадку принципи субординації та законності? Які дії повинен вчинити лейтенант Коваленко відповідно до правових засад здійснення правоохоронної діяльності? Які можливі наслідки різних варіантів рішення для лейтенанта, майора та громадянина Іванова? Запропонуйте алгоритм дій, який би дозволив дотриматися і принципу субординації, і принципу законності.

3. Дільничний офіцер поліції Шевченко працює в районі, де проживає значна кількість представників ромської національної меншини. Місцеві мешканці неодноразово скаржилися на крадіжки та порушення громадського порядку, звинувачуючи в цьому ромів. Під тиском громади дільничний починає проводити регулярні перевірки документів та обшуки осіб ромської національності без достатніх підстав. Це викликає обурення з боку правозахисних організацій, які звинувачують поліцію в етнічному профайлінгу та дискримінації.

Оцініть дії дільничного офіцера з точки зору дотримання принципів взаємодії з громадянами. Які етичні та правові норми були порушені в цій ситуації? Які принципи мали б бути застосовані для ефективної взаємодії з усіма групами населення? Як можна вирішити конфлікт між запитом громади на безпеку та дотриманням прав меншин? Розробіть план дій для дільничного офіцера, який би дозволив і забезпечити правопорядок, і дотриматися принципів толерантності та недискримінації.

4. Молодий слідчий Марченко щойно закінчив академію і отримав своє перше серйозне завдання – розслідування шахрайства з використанням криптовалют. Потерпілими є понад 50 осіб, а сума збитків перевищує 2 мільйони гривень. Проте Марченко не має достатніх знань у сфері інформаційних технологій та фінансових інструментів, не розуміє принципів роботи блокчейну та криптовалют. Він усвідомлює, що його правової компетентності недостатньо для ефективного розслідування, але соромиться

звернутися за допомогою до колег чи керівництва, боячись виглядати некомпетентним.

Які складові професійної компетентності необхідні слідчому для ефективного розслідування такої справи? Які ризики виникають у зв'язку з недостатньою компетентністю слідчого? Які дії має вчинити слідчий для підвищення своєї компетентності у цій сфері? Яку роль у цій ситуації має відіграти керівництво підрозділу? Запропонуйте план дій для ефективного розслідування з урахуванням наявного рівня компетентності слідчого.

5. У невеликому місті зросла кількість правопорушень серед неповнолітніх, зокрема випадків вандалізму, бійок та дрібних крадіжок. Місцеві жителі вимагають від поліції «жорсткої руки» та посилення патрулювання, особливо в районі шкіл та молодіжних закладів. Начальник місцевого відділу поліції Ткаченко розуміє, що репресивні методи не вирішать проблему, а лише посилять напругу між поліцією та молоддю. Водночас, він відчуває тиск з боку громади та керівництва, які вимагають швидких результатів.

У чому полягає соціальна місія правоохоронця в цій ситуації? Які функції правоохоронних органів мають бути реалізовані в першу чергу? Як збалансувати запит громади на безпеку з необхідністю профілактичної роботи з молоддю? Які форми взаємодії з громадою, освітніми закладами та молоддю можуть бути ефективними? Розробіть комплексний план дій для вирішення проблеми з урахуванням соціальної місії правоохоронця в демократичному суспільстві.